

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

ВИПУСК 33

Рівне – 2021

УДК 94(477) + 94 (100)
А 43

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 33. Рівне: РДГУ, 2021. 256 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор
(м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова,
Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор
(м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 10 від 25 листопада 2021 р.*

***Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р***

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://fipmv.rv.ua/>

РАСОВА СЕГРЕГАЦІЯ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Світлана Свінцицька

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, Рівне, вул. Пластова, 31

e-mail: svetlanasvincickaya@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4364-1698>

Олена Ворон

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, Рівне, вул. Чорновола, 76,а

e-mail: olenavoron1@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/000-0002-5418-5296>

У статті досліджується питання расової сегрегації в системі правосуддя Сполучених Штатів Америки, зокрема розкрито умови утримання темношкірих ув'язнених. Простежено динаміку винесення неправомірних вироків. Також в статті порушено проблему ув'язнення темношкірих неповнолітніх. Підкреслено важливість вирішення проблеми винесення смертних вироків, без достатньої доказової бази.

Ключові слова: дискримінація, неправомірні вирокі, расова сегрегація, незаконно засуджені.

S. Svintsytska, O. Voron. RACIAL SEGREGATION IN THE JUSTICE SYSTEM OF THE UNITED STATES

The article examines the problem of racial segregation in the justice system of the United States. The conditions in which black prisoners are being held have been clarified. The dynamics of passing illegal sentences is analyzed. One of the important problems analyzed is the imprisonment of black minors. The importance of solving the problem of passing death sentences without a sufficient evidence base is emphasized. It is emphasized that the conditions of detention of minor black children do not comply with any laws at the world conventions. In order to scientifically comprehend the problem, a comparative-historical method was used, as well as a method of analysis, systematization and generalization. The article provides data on wrongfully executed death sentences based on false testimony of witnesses, fabricated evidence and bribed jurors. The current state of conditions in which black prisoners are held is outlined and analyzed. It is noted that the current state of the United States justice system needs tremendous change and reform.

Key words: discrimination, wrongful sentences, racial segregation, illegally convicted.

Сполучені Штати ув'язнюють своїх громадян частіше, ніж будь-яка інша країна. Масове ув'язнення непропорційно впливає на бідних і «кольорових» людей, не роблячи при цьому життя на вулицях США безпечнішим. В американській системі кримінального правосуддя часто багатство, а не провина, визначає результати. Багатьом темношкірим обвинуваченим у злочинах бракує ресурсів для розслідування справ або отримання необхідної допомоги, що призводить до неправомірних засуджень і надмірних вироків, навіть у справах, мірою покарання яких є смертна кара.

Расова нерівність зберігається на всіх рівнях від арештів за проступки до справ, мірою покарання яких є страта. Політика «суворої боротьби зі злочинністю», яка призвела до масового ув'язнення, ґрунтується на переконанні, що чорношкірі та «коричневі» люди за своєю сутністю є винними та небезпечними, і ця віра й досі є причиною політики винесення покарань на основі расової приналежності.

Проблема расової дискримінації доволі ґрунтовно вивчається власне у Сполучених Штатах Америки. Значимими, зокрема є дослідження Дугласа Мессі, Ненсі Дентон 1993 [10]; Г. Сіткофф [23]; Бетт Террасава [16]; Еріка Єплліна [6]; Ніколаса Гайятт [28]. В Україні праці істориків-дослідників лише дотично стосуються цієї проблеми: С. Віднянський та Д. Лакішик [8], а також дослідники-американісти Т. Клиніна [7], Степан Качараба та Руслан Сіромський [15].

Методологія дослідження ґрунтується на загальнонаукових та спеціально- історичних методах наукового пізнання. З метою наукового осмислення проблеми застосований метод аналізу. У межах історичного підходу використаний порівняльно-історичний, історико-генетичний, хронологічний методи. Визначення конкретних результатів наукового дослідження здійснювалось за допомогою методу систематизації та узагальнення.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу проблеми неправомірності та упередженості при винесенні вироків темношкірим підозрюваним.

Завдання полягає у дослідженні сучасних стану та умов ув'язнених у тюрмах Сполучених Штатів Америки.

Виклад основного матеріалу. Тисячі темношкірих людей були помилково засуджені у Сполучених Штатах Америки системою, яка визначається байдужістю офіційних осіб до невинності та помилок. Згідно з даними останніх досліджень, на сьогоднішній день у в'язницях США перебуває більше невинних людей, аніж будь-коли. Кількість неправомірних вироків продовжує зростати, що свідчить про ненадійну систему кримінального правосуддя. Відсутність відповідальності поліції та прокуратури, опора на сумнівних свідків, а також оборонна криза із незаможним населенням є основними причинами неправомірних вироків, які підірвали довіру до системи та зруйнували життя мільйонів невинних американських чоловіків і жінок [13, с. 17].

Історії більше половини незаконно засуджених можна простежити за показами свідків, які неправдиво свідчили в суді. У 2018 році рекордна кількість виправдань була пов'язана з

неправомірною поведінкою державних службовців. Інші основні причини неправомірних засуджень включають помилкові ідентифікації очевидців, неправдиву чи сфабриковану криміналістичну експертизу та інформаторів в'язниці [33, с. 65].

Неправдиві результати експертизи часто призводять до незаконних засуджень. Багато методик сучасні дослідники вважають не досить достовірними: мікроскопія волосся, порівняння слідів укусу, аналіз слідів вогнепальної зброї, порівняння принтів взуття.

Групу невинних темношкірих засудили за те, що працівники судово- медичної лабораторії припустились помилок під час тестування, дали неточні свідчення щодо результатів або сфабрикували результати. У 2015 році було виправдано та звільнено Ентоні Рея Хінтона , який провів 30 років у камері смертників Алабами після того, як був незаконно засуджений за вбивство на основі хибного збігу кулі в базі даних, аналогічна ситуація трапилась з Беніа Дендріджем, який провів 20 років у в'язниці після того, як був незаконно засуджений за помилковим збігом відбитків пальців [1, с. 34].

Некомпетентні та упереджені адвокати також можуть стати причиною незаконних засуджень. Перевантаженим і недофінансованим адвокатам не вистачає ресурсів для якісної перевірки доказів обвинувачення під час судового розгляду, а люди, які помилково засуджені та ув'язнені, не мають права на адвоката після того, як їхні справи підтверджуються під час прямої апеляції.

Вагомим фактором у такого роду ситуаціях є й те, що афроамериканців обтяжує презумпція провини, яку більшість адвокатів не готові подолати. Як результат афроамериканці складають 47% виправданих, з розрахунку лише 13% від населення США. Невинні темношкірі приблизно в сім разів частіше будуть засуджені за вбивство, ніж невинні білі громадяни, а темношкірі люди, засуджені за вбивство, приблизно на 50% частіше будуть невинними, ніж «білі люди», засуджені за аналогічний злочин [30, с. 95].

Мільйони американських ув'язнених перебувають в переповнених, жорстоких, з нелюдськими умовам в'язницях, які не забезпечують лікування, навчання чи реабілітацію.

Оскільки в 1990-х роках по всіх Штатах зросла кількість ув'язнених, а умови почали погіршуватися, законодавці ускладнили процес подання ув'язненими, а в свою чергу, і можливість задоволення позовів щодо цивільних прав у федеральному суді, і значною мірою ліквідували судовий нагляд за в'язницями [9, с. 64].

Сьогодні в'язниці Америки переживають кризу. Ув'язнених б'ють, колють, гвалтують та вбивають у закладах, якими керують корумповані чиновники, які безкарно зловживають своєю владою. Людям, які потребують медичної допомоги, допомоги в боротьбі з їх інвалідністю, психічним здоров'ям, лікування наркоманії, а також запобігання самогубствам, відмовляють у догляді, ігнорують, карають і утримують в одиночній камері. І незважаючи на зростаючу двопартійну підтримку реформи кримінального правосуддя, галузь приватних в'язниць продовжує серйозно блокувати пропозиції [35, с. 19].

Конституція США вимагає, щоб працівники в'язниць захищали ув'язнених від фізичного та сексуального насильства. Але заклади по всій країні не виконують цього фундаментального обов'язку, піддаючи ув'язнених людей ризику бути побитими, порізаними ножом або ж зґвалтованими [12, с. 11].

Для прикладу, в'язниці Алабами є найжорстокішими в країні. Міністерство юстиції США у процесі розслідування в штаті виявило, що, для прикладу, штат Алабама регулярно порушує конституційні права людей у своїх в'язницях, де вбивства та сексуальні насильства є звичайною справою, ножі, небезпечні предмети та наркотики повсюдно, а темношкірим ув'язненим погрожують, гвалтують та прив'язують на кілька діб до ґратів, при цьому охорона зовсім не зважає на такі інциденти.

Серйозна нестача персоналу, системні помилки в класифікації, службова неправомірна поведінка та корупція зробили тисячі ув'язнених не лише в Алабамі, а й усіх штатах країни вразливими до зловживань, нападів, неконтрольованого насильства [11, с. 37].

Кількість темношкірих ув'язнених із психічними захворюваннями зростає по всій країні, що викликає критичні питання щодо використання в'язниць замість лікарень для вирішення серйозних проблем із психічним здоров'ям. Більше половини всіх темношкірих американців, які перебувають у в'язницях мають психічні захворювання [27, с. 88]. В'язниці часто не надають належного лікування людям, поведінкою яких важко керувати, замість цього вдаються до фізичної сили та одиночного ув'язнення, як покарання, що може посилити проблеми з психічним здоров'ям.

Понад 60 000 людей у США утримуються в одиночних камерах Їх ізолюють у невеликих камерах в яких вони перебувають 23 години на добу, з можливістю виходити лише прийняти душ, для нетривалих фізичних вправ або медичних візитів, їм відмовляють у дзвінках чи відвідуваннях з членами родини. Дослідження свідчать про те, що люди, які довго утримуються в одиночній камері, страждають від тривоги, параної, розладів сприйняття та глибокої депресії. По всій країні самогубства серед людей, які утримуються в ізоляції, становлять майже 50% усіх самогубств у в'язницях, хоча менше 8% ув'язнених перебуває в ізоляції [5, с.63].

У 2011 році Верховний суд апелював до того, що ненадання належної медичної та психічної допомоги ув'язненим може призвести до серйозних наслідків для штатів. Також, суд встановив, що вкрай неадекватна медична та психічна допомога в Каліфорнії «несумісна з концепцією людської гідності і їй не місце в цивілізованому суспільстві», змусивши штат звільнити близько 46 000 людей зі своїх «нелюдських» в'язниць [17, с. 123].

Проте такі штати як, наприклад, Алабама, продовжують бути поза низкою основних конституційних вимог. У 2017 році федеральний суд визнав, що «жахливо неадекватні» служби психічного здоров'я в Алабамі призвели до «швидкого зростання рівня самогубств» серед темношкірих ув'язнених. Суд постановив, що працівники в'язниці не ідентифікують людей із серйозними психічними відхиленнями. Немає адекватного лікування для ув'язнених

людей, які схильні до самогубства. А в'язниці штату дисциплінують людей з психічними захворюваннями, поміщаючи засуджених на тривалий період у ізоляцію [11, с. 43].

Корупція та зловживання владою серед працівників виправних установ поширені, оскільки тюремні чиновники не несуть відповідальності за те, що вони не захищали ув'язнених, а тим паче темношкірих ув'язнених. Для прикладу кілька офіцерів можуть вчинити надзвичайну жорстоку розправу над темношкірими ув'язненими, якщо їхні керівники «дивляться в інший бік». Коли жорстокість працівників залишається без уваги й вони не притягуються до відповідальності, починає процвітати небезпечна культура безкарності.

Культура безкарності в штатах, й зокрема в Алабамі (як в одному із найжорстокіших штатів у ставленні до ув'язнених), починається на рівні керівництва. У 2019 році Міністерство юстиції виявило, що Департамент виконання покарань Алабами вже давно знає про неконституційні умови у своїх в'язницях, але від цього «мало що змінюється». Фактично, кількість насильства навіть збільшилась після того, як Міністерство юстиції оголосило про свої розслідування в масштабах штатів у 2016 році [11, с. 39].

Аналогічно, ADOC не зміг зробити нічого щодо «токсичного, сексуалізованого середовища, яке дозволяло сексуальне насильство та домагання» у жіночій в'язниці Тутвілер, незважаючи на «неодноразове повідомлення про проблеми» [36, с. 16].

З огляду на зростання рівня вбивств, чиновники штату Алабама неправдиво звітували про причини смерті та кількість вбивств у в'язницях штату. Міністерство юстиції повідомило, що чиновники штату знали, що співробітники ввозять наркотики до в'язниць. Але замість того, щоб боротися з корупцією персоналу та незаконною діяльністю, державні чиновники намагалися приховати тривожну кількість смертей від передозування наркотиків у в'язницях Алабами, спотворюючи дані.

Масове ув'язнення є «дорогим способом досягнення меншої суспільної безпеки» [22, с. 14]. У 2015 році це коштувало платникам податків майже 87 мільярдів доларів за приблизно той самий рівень громадської безпеки, який був досягнутий у 1978 році за 5,5 мільярда доларів. Враховуючи поліцейські та судові витрати, а також витрати, які сплачують сім'ї на підтримку близьких ув'язнених, масове ув'язнення коштує урядам штатів, федеральним урядам і американським сім'ям більше 182 мільярдів доларів щороку [13, с. 187].

Зростання витрат спонукало деяких місцевих, державних і федеральних політиків скоротити кількість ув'язнених. Але приватні виправні компанії вкладають значні кошти в те, щоб утримувати більше двох мільйонів американців за ґратами [4, с. 9].

Сполучені Штати мають найбільшу кількість приватних в'язниць у світі. У приватних в'язницях утримується 8,2% (121 420) із 1,5 мільйона осіб у державних і федеральних в'язницях [3, с.48]. Приватні тюремні корпорації повідомили, що в 2017 році доходи приватних в'язниць становили майже 4 мільярди доларів. Чисельність приватних в'язниць зростає, незважаючи на все більшу кількість доказів того, що приватні в'язниці менш

безпечні та не сприяють зменшенню криміногенного фактору в штатах й не економлять гроші платників податків [14, с. 23].

Приватні тюремні компанії отримують прибуток від надання послуг практично на кожному етапі процесу кримінального правосуддя, від приватизованих штрафів і стягнення зборів до застави та приватизованих послуг пробації. Прибуток надходить від стягнення високих зборів за такі послуги, як GPS моніторинг гомілковостопного браслету, тестування на наркотики, телефонні та відеодзвінки та навіть медичне обслуговування [24, с. 9].

Ще однією величезною проблемою є неповнолітні темношкірі діти, які перебувають у в'язницях для дорослих. США є єдиною країною у світі, де до дітей віком від 13 років було застосоване покарання у вигляді довічного ув'язнення без можливості умовно-дострокового звільнення. До того, як у 2005 році Верховний суд заборонив смертну кару для неповнолітніх, 366 осіб було страчено за злочини, вчинені до 18 років. Більшість із цих вироків були обов'язковими – суддя, який виніс вирок, не мав права враховувати вік дитини чи історію її життя. Деякі діти були засуджені за злочини, в яких ніхто не був убитий або навіть поранений. Сімдесят відсотків із тих, кому було 14 або навіть менше років, й були засуджені до смерті у в'язниці, були саме темношкірими дітьми [38, с. 31].

У 2006 році організація ЕЛІ розпочала судову кампанію, аби оскаржити вирок смертної кари, що були винесені дітям. Через три роки їм вдалось довести у Верховному суді, що Конституція забороняє засуджувати дітей до смерті у в'язниці. 17 травня 2010 року суд у справі «Грем проти Флориди» заборонив застосування довічного позбавлення волі до неповнолітніх, засуджених за злочини, не пов'язані з убивством. Суд визнав, що при оголошенні вироку слід враховувати особливості дітей [32, с. 2].

Організація ЕЛІ повернулася до Верховного суду після справи Грема, щоб довести, що засудження дітей до смерті у в'язниці є неконституційним, незалежно від злочину. У 2012 році суд у справі Міллер проти Алабами скасував обов'язкові довічні покарання без умовно-дострокового звільнення для всіх дітей віком до 17 років [34, с. 21]. Це рішення торкнулось тисяч темношкірих неповнолітніх, яким під час винесення вироків було не враховано їх вік, деталі злочину чи будь-які інші пом'якшувальні обставини. Проте, суд не заборонив усі довічні вироків для неповнолітніх без умовно-дострокового звільнення, але постановив, що вимога до засуджених враховувати «зменшення винності дітей та підвищену здатність до змін» має зробити такі вироків «непоширеними».

Ув'язнення неповнолітніх разом із дорослими наражає дітей на великий ризик сексуального та фізичного насильства, збільшення травм і самогубств. Багато ув'язнених дітей страждають на невиліковні психічні захворювання. На відміну від дорослих з психічними захворюваннями, діти мають дуже обмежений досвід боротьби зі своїми вадами, тривогами, страхом і травмами. Вони часто діють імпульсивно, необачно і безвідповідально. У в'язниці для

дорослих така поведінка призводить до більш агресивного покарання, що може погіршити проблеми психічного здоров'я дитини [18, с. 34].

Багато дітей, справи яких передають до суду для притягнення до кримінальної відповідальності, автоматично потрапляють у в'язниці для дорослих [29, с. 19]. Деякі штати суворо забороняють поміщати дітей у в'язниці для повнолітніх, проте більшість й досі використовують таку практику ув'язнення, де неповнолітні темношкірі піддаються найвищому ризику – сексуальному насильству. Тисячі молодих людей в таких умовах зазнали нападів, зґвалтування, отримали численні травми [12, с. 3]. Закони штатів вимагають переміщення дітей у приміщеннях без дорослих, щоб захистити їх відфізичного та сексуального насильства. Проте на практиці це часто означає, що дітей переводять в одиночні камери, де їм загрожує серйозна психологічна травма, яка може бути спровокована ізоляцією.

І крайня, але не менш важлива проблема американського правосуддя – це застосування міри покарання – смертної кари до невинних, у переважній більшості, темношкірих громадян. Американські дослідники стверджують: «Наша система смертної кари ставиться до вас краще, якщо ви багаті, винні білі, аніж якщо ви бідні, невинні темношкірі» [30, с. 19]. В результаті чого приголомшлива кількість невинних людей була засуджена до страти.

Ті самі чинники, що є причиною незаконних засуджень, фігурують і у справах про смертну кару, зокрема: помилкові впізнання свідків; неправдиві та вимушені зізнання; неналежний юридичний захист; неправдиві чи оманливі судові докази; неправдиві звинувачення або лжесвідчення свідків, яким обіцяють поблажливе поводження або інші стимули в обмін на їхні свідчення. У справах про смертну кару лжесвідчення/неправдиві звинувачення та службова неправомірна поведінка є провідними причинами неправомірних засуджень [30, с. 24].

У 2018 році було виправдано рекордних 111 засуджених, які сіли за ґрати через покази свідків, які лжесвідчили на суді або неправдиво звинувачували підсудного. У 50 із цих випадків підсудний був помилково звинувачений у злочині, який не було вчинено [33, с. 56].

Неправомірна поведінка з боку поліції чи прокуратури (або обох) була причетна до 79% виправдань у вбивствах в 2018 році. Приховування доказів, які ставлять під сумнів вину підсудного, є найпоширенішим видом проступку, а також поліцейські погрози свідкам, результати судово-медичних експертиз, які підробляють результати тестів, та прокурори, що дають неправдиві свідчення [33, с. 76].

У справах про смертну кару службові проступки зустрічаються частіше, особливо якщо обвинувачений темношкірий. Статистичні дані свідчать, що 87% темношкірих виправданих, які були засуджені до смертної кари, стали жертвами службових проступків, у порівнянні з 67% білих, засуджених до смертної кари, які були виправдані [30, с. 45].

Отже, сучасний стан правової системи Сполучених Штатів Америки, особливо, коли справа стосується темношкірих громадян, потребує колосальних реформ: зміни в політиці

ув'язнення темношкірих неповнолітніх, недопущення утримання їх в камерах для дорослих; умови утримання в'язнів мають відповідати всеможливим нормам та деклараціям, що захищають права людини; справи, які мірою покарання мають смертну кару повинні розглядатись більш детально, із залученням більшої кількості свідків, незалежних експертів та судово-медичних експертиз; людей з психічними відхиленнями потрібно утримувати в лікарнях, а не використовувати для цього в'язничні камери. В іншому випадку, система правосуддя США, країни вищих демократичних ідеалів та принципів, перетвориться на анархічний механізм, який вже не матиме точки повернення.

Джерела та література

1. Брендон Л. Гаррет та Пітер Дж. Нойфелд, «Недійсні свідчення судово-медичної експертизи та протиправні вироки», 2009.
2. Віднянський С.В. Всесвітня історія. Новітня історія, 1939–2003: Навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. К., 2003.
3. Дженніфер Бронсон та Е. Енн Карсон, «В'язні у 2017 році», Бюро статистики юстиції. Квітень 2019 року. URL: <https://bjs.ojp.gov/content/pub/pdf/p17.pdf>
4. Ерік Марковіц, «Отримання прибутку на ринку в'язниць у неволі», The New Yorker. 4 вересня 2016 року. URL: <https://www.prisonpolicy.org/reports/money.html>
5. Еріка Гуд, «Самотнє ув'язнення: довічне покарання», New York Times. 4 серпня 2015. URL: <https://www.nytimes.com/2015/08/04/health/solitary- confinement-mental-illness.html>
6. Єллін, Ерік С. Расизм у службі нації: державні службовці та кольорова лінія в Америці Вудро Вільсона. Чапел-Гілл, штат Північна Кароліна: Університет Північної Кароліни, 2013.
7. Клиніна Т. Архів державного департаменту США. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики, 2017. 216 с.
8. Лакішик Д.М., Погорська І.І. Правовий і мілітарний вимір зовнішньої політики США. Америка та Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Монографія. К.: Центр вільної преси, 2014. С. 83–97.
9. Мередіт Букер, «20 років достатньо: час скасувати Закон про реформу тюремного судочинства», Ініціатива тюремної політики. 5 травня 2016. URL: https://www.prisonpolicy.org/blog/2016/05/05/20years_plra/
10. Мессі, Дуглас С., Ненсі Дентон. Американський апартеїд: сегрегація та створення нижчого класу, 1993. 275 с.
11. Метт Форд, «The Everyday Brutality of America's Prisons», The New Republic. 5 квітня 2019. URL: <https://newrepublic.com/article/153473/everyday-brutality-americas-prisons>
12. Національна комісія з ліквідації згвалтування в тюрмах, «Звіт Національної комісії з ліквідації згвалтування в тюрмах». 2009. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/226680.pdf>

13. Пітер Вагнер і Бернадетт Рабюй, «За грошима масового ув'язнення», Ініціатива тюремної політики, 2017. URL:<https://www.prisonpolicy.org/reports/money.html>
14. Пітер Вагнер і Бернадетт Рабюй, «Після грошей масового ув'язнення», Ініціатива тюремної політики», 2017 URL:https://www.prisonpolicy.org/reports/money_2.html
15. Степан Качараба, Руслан Сіромський. Історія Західної Європи та Америки другої половини ХХ – початку ХХІ ст., 2015. 294 с.
16. Таррасава, Бетт. «Нові моделі сегрегації: студенти латиноамериканців та афроамериканців у середніх школах метро Атланта», Південні простори. 2009.
17. *Brown-v. Plata*, 563 U.S. 493. 2011. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/563/493/>
18. Campaign for Youth Justice, «Uvenile Detention: The Dangers of Adopting Young People in Adult Prisons in America» November 2007. URL: http://www.campaignforyouthjustice.org/Downloads/NationalReportsArticles/CFYJ-Jailing_Juveniles_Report_2007-11-15.pdf
19. David Garland, Peculiar Institution: America's Death Penalty in an Age of Abolition 232 2010. URL: https://scholar.google.com/scholar_case?case=15950556903605745543&q=gregg+v+=40006
20. Death Penalty Information Center, «Execution Database». URL: <https://deathpenaltyinfo.org/executions/execution-database>
21. Death Penalty Information Center, «Race». URL:<https://deathpenaltyinfo.org/policy-issues/race>
22. Don Stemen, «The Prison Paradox: More Incarceration Will Not Make Us Safer» Vera Institute of Justice. 2017. URL: https://www.vera.org/downloads/publications/for-the-record-prison-paradox_02.pdf
23. Harvard Sitkoff, «The Struggle for Black Equality», 1993. 270 с.
24. In the Public Interest, «Private Companies Profit from Almost Every Function of America's Criminal Justice System». Jan. 20, 2016. URL: <https://www.inthepublicinterest.org/private-companies-profit-from-almost-every/>
25. Liman Center for Public Interest Law & Association of State Correctional Administrators, «Reforming Restrictive Housing: The 2018 ASCA-Liman Nationwide Survey of Time-in-Cell» Oct. 2018. URL: https://law.yale.edu/sites/default/files/documents/pdf/Liman/asca_liman_2018_restrictive_housing_revised_sept_25_2018_-_embargoed_unt.pdf
26. Lynching in America; Death Penalty Information Center, «Executions by State and Region Since 1976». URL: <https://deathpenaltyinfo.org/executions/executions-overview/number-of-executions-by-state-and-region-since-1976>
27. Mental Health America, «Access to psychiatric care and imprisonment». URL: <https://www.mhanational.org/issues/access-mental-health-care-and-incarceration>
28. N. Gayat, Connect with us: how educated Americans invented racial segregation. New York: Basic Books, 2016.

29. Patrick Griffin et al, «Trying Juveniles as Adults: An Analysis of State Transfer Laws and Reporting» Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. Sept. 2011. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/ojjdp/232434.pdf>
30. Robert Dunham, «The Most Common Causes of Unlawful Sentencing for the Death Penalty: Misconduct and False Testimony or False Accusation» Information Center on the Death Penalty. May 31, 2017 URL: <https://deathpenaltyinfo.org/stories/dpic-analysis-causes-of-wrongful-convictions>
31. Stephen B. Bright, «Discrimination, Death and Denial: The Tolerance of Racial Discrimination in Infliction of the Death Penalty» 35 Santa Clara Law Review 1995. URL: <https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1568&context=lawreview>
32. Supreme court of the united states no. 08–7412 terrance jamar graham, petitionerv. Florida. URL: <https://eji.org/wp-content/uploads/2019/11/graham-v-florida-us-supreme-court-decision.pdf>
33. The National Registry of Exonerations, «Exonerations in 2018». Apr. 9, 2019. URL: <https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Documents/Exonerations%20in%202018.pdf>
34. The New York Times. Justices Bar Mandatory Life Terms for Juveniles. URL: <https://www.nytimes.com/2012/06/26/us/justices-bar-mandatory-life-sentences-for-juveniles.html>
35. The Sentencing Project, «Capitalizing on Mass Incarceration: U.S. Growth in Private Prisons». 2018. URL: <https://www.sentencingproject.org/wp-content/uploads/2018/07/Capitalizing-on-Mass-Incarceration.pdf>
36. Troubles at Women’s Prison Test Alabama. 2014 URL: <https://www.nytimes.com/2014/03/02/us/troubles-at-womens-prison-test-alabama.html?action=click&module=Search®ion=searchResults%230&version=&bmitCollection%3DHomepage%26t%3Dqry928%23%2Ftutwiler>
37. U.S. Census Bureau, «QuickFacts». July 1, 2018. URL: <https://www.census.gov/quickfacts/fact/>
38. Victor L. Streib, «The Juvenile Death Penalty Today: Death Sentences and Executions for Juvenile Crimes, January 1, 1973 – February 28, 2005» Death PenaltyInformation Center. Oct. 7, 2005. URL: <https://files.deathpenaltyinfo.org/legacy/documents/StreibJuvDP2005.pdf>

References

1. Brendon L. Harret ta Piter Dzh. Noifeld, «Nediisni svidchennia sudovo- medychnoi ekspertyzy ta protypravni vyroky», 2009.
2. Vidnianskyi S.V. Vsesvitnia istoriia. Novitnia istoriia, 1939–2003: Navch. posib. Vyd. 2-he, pererobl. K., 2003.

3. Dzhennifer Bronson ta E. Enn Karson, «Viazni u 2017 rotsi», Biuro statystyky yustytsii. Kvitnen 2019 roku. URL: <https://bjs.ojp.gov/content/pub/pdf/p17.pdf>
4. Erik Markovits, «Otrymannia prybutku na rynku viaznyts u nevoli», The New Yorker. 4 veresnia 2016 roku. URL: <https://www.prisonpolicy.org/reports/money.html>
5. Erika Hud, «Samotne uviaznennia: dovichne pokarannia», New York Times. 4 serpnia 2015. URL: <https://www.nytimes.com/2015/08/04/health/solitary-confinement-mental-illness.html>
6. Iellin, Erik S. Rasyzm u sluzhbi natsii: derzhavni sluzhbovtsi ta kolorova liniia v Amerytsi Vudro Vilsona. Chapel-Hill, shtat Pivnichna Karolina: Universytet Pivnichnoi Karoliny, 2013.
7. Klynina T. Arkhiv derzhavnoho departamentu SShA. Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky, 2017. 216 s.
8. Lakishyk D.M., Pohorska I.I Pravovyi i militarnyi vymir zovnishnoi polityky SShA. Ameryka ta Yevropa u suchasnykh mizhnarodnykh transformatsiiakh. Monohrafiia. K.: Tsentr vilnoi presy, 2014. S. 83–97.
9. Meredit Buker, «20 rokiv dostatno: chas skasuvaty Zakon pro reformu tiuremnoho sudochynstva», Initsiatyva tiuremnoi polityky. 5 travnia 2016. URL: https://www.prisonpolicy.org/blog/2016/05/05/20years_plra/
10. Messi, Duhlas S., Nensi Denton. Amerykanskiy aparteid: sehrehatsiia ta stvorennia nyzhchoho klasu, 1993. 275 s.
11. Mett Ford, «The Everyday Brutality of Americas Prisons», The New Republic. 5 kvitnia 2019. URL: <https://newrepublic.com/article/153473/everyday-brutality-americas-prisons>
12. Natsionalna komisiiia z likvidatsii zgvaltuvannia v tiurmakh, «Zvit Natsionalnoi komisii z likvidatsii zgvaltuvannia v tiurmakh». 2009. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/226680.pdf>
13. Piter Vahner i Bernadett Rabiui, «Za hroshyma masovoho uviaznennia», Initsiatyva tiuremnoi polityky, 2017. URL: <https://www.prisonpolicy.org/reports/money.html>
14. Piter Vahner i Bernadett Rabiui, «Pislia hroshei masovoho uviaznennia», Initsiatyva tiuremnoi polityky», 2017 URL: https://www.prisonpolicy.org/reports/money_2.html
15. Stepan Kacharaba, Ruslan Siromskiyi. Istoriiia Zakhidnoi Yevropy ta Ameryky druhoi polovyny KhKh – pochatku KhKhI st., 2015. 294 s.
16. Tarrasava, Bett. «Novi modeli sehrehatsii: studenty latynoamerykantsiv taafoamerykantsiv u serednikh shkolakh metro Atlanta», Pivdenni prostory. 2009.
17. Brown v. Plata, 563 U.S. 493. 2011. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/563/493/>
18. Campaign for Youth Justice, «Uvenile Detention: The Dangers of Adopting Young People in Adult Prisons in America» November 2007. URL: <http://www.campaignforyouthjustice.org/Downloads/NationalReportsArticles/CFYJ-2007-11-15.pdf>

19. David Garland, Peculiar Institution: Americas Death Penalty in an Age of Abolition 232 2010. URL: https://scholar.google.com/scholar_case?case=15950556903605745543&q=en&as_sdt=40006
20. Death Penalty Information Center, «Execution Database». URL: <https://deathpenaltyinfo.org/executions/execution-database>
21. Death Penalty Information Center, «Race». URL: <https://deathpenaltyinfo.org/policy-issues/race>
22. Don Stemen, «The Prison Paradox: More Incarceration Will Not Make Us Safer» Vera Institute of Justice. 2017. URL: https://www.vera.org/downloads/publications/for-the-record-prison-paradox_02.pdf
23. Harvard Sitkoff, «The Struggle for Black Equality», 1993. 270 s.
24. In the Public Interest, «Private Companies Profit from Almost Every Function of Americas Criminal Justice System». Jan. 20, 2016. URL: <https://www.inthepublicinterest.org/private-companies-profit-from-almost-every/>
25. Liman Center for Public Interest Law & Association of State Correctional Administrators, «Reforming Restrictive Housing: The 2018 ASCA-Liman Nationwide Survey of Time-in-Cell» Oct. 2018. URL: https://law.yale.edu/sites/default/files/documents/pdf/Liman/asca_liman_2018_restrictive_housing_revised_sept_25_2018_-_embargoed_unt.pdf
26. Lynching in America; Death Penalty Information Center, «Executions by State and Region Since 1976». URL: <https://deathpenaltyinfo.org/executions/executions-overview/number-of-executions-by-state-and-region-since-1976>
27. Mental Health America, «Access to psychiatric care and imprisonment». URL: <https://www.mhanational.org/issues/access-mental-health-care-and-incarceration>
28. N. Gayat, Connect with us: how educated Americans invented racial segregation. New York: Basic Books, 2016.
29. Patrick Griffin et al, «Trying Juveniles as Adults: An Analysis of State Transfer Laws and Reporting» Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. Sept. 2011. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/ojdp/232434.pdf>
30. Robert Dunham, «The Most Common Causes of Unlawful Sentencing for the Death Penalty: Misconduct and False Testimony or False Accusation» Information Center on the Death Penalty. May 31, 2017 URL: <https://deathpenaltyinfo.org/stories/dpic-analysis-causes-of-wrongful-convictions>
31. Stephen B. Bright, «Discrimination, Death and Denial: The Tolerance of Racial Discrimination in Infliction of the Death Penalty» 35 Santa Clara Law Review 1995. URL: <https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1568&context=lawreview>
32. Supreme court of the united states no. 08–7412 terrance jamar graham, petitionerv. Florida. URL: <https://eji.org/wp-content/uploads/2019/11/graham-v-florida-us-supreme-court-decision.pdf>

33. The National Registry of Exonerations, «Exonerations in 2018». Apr. 9, 2019. URL: <https://www.law.umich.edu/special/exoneration/Documents/Exonerations%20in%202018.pdf>
34. The New York Times. Justices Bar Mandatory Life Terms for Juveniles. URL: <https://www.nytimes.com/2012/06/26/us/justices-bar-mandatory-life-sentences-for-juveniles.html>
35. The Sentencing Project, «Capitalizing on Mass Incarceration: U.S. Growth in Private Prisons». 2018. URL: <https://www.sentencingproject.org/wp-content/uploads/2018/07/Capitalizing-on-Mass-Incarceration.pdf>
36. Troubles at Womens Prison Test Alabama. 2014 URL: <https://www.nytimes.com/2014/03/02/us/troubles-at-womens-prison-test-alabama.html?actionFtutwiler>
37. U.S. Census Bureau, «QuickFacts». July 1, 2018. URL: <https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/US/PST045218>
38. Victor L. Streib, «The Juvenile Death Penalty Today: Death Sentences and Executions for Juvenile Crimes, January 1, 1973 – February 28, 2005» Death Penalty Information Center. Oct. 7, 2005. URL: <https://files.deathpenaltyinfo.org/legacy/documents/StreibJuvDP2005.pdf>

УДК 93/94

БОРОТЬБА САМОДЕРЖАВ'Я З ТОЛЬСТВОМ У БІЛОРУСЬКИХГУБЕРНІЯХ У ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Андрій Богданович

Белорусский национальный технический университет
Республика Беларусь, 220013, г. Минск, пр-т Независимости, 65

e-mail: bagdanovi4v@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7404-8187>

У статті досліджується культурно-просвітницька громадська та правозахисна діяльність Л.М. Толстого, вплив його ідей на інтелігенцію Білорусі ХІХ – поч. ХХ ст. а також переслідування з боку влади як самого письменника, так і його послідовників, у тому числі й білоруських. При дослідженні використані ідеографічний (наративний) метод, метод контент-аналізу та загальнонаукові методи. Ідеї письменника були популярні в Білорусі в даний період і вплинули на білоруську інтелігенцію, яка, засуджувала репресії проти письменника, а радикальна її частина до кінця слідувала принципам толстовства незважаючи на репресії і не боячись їх. Влада використовувала різні засоби для боротьби з толстовством, від адміністративних заборон на поширення його літературної спадщини до позбавлення волі найактивніших послідовників толстовства.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Микола Федоришин

ПІВДЕННО-СХІДНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО КНЯЗІВСТВА У
СЕРЕДИНІ XII СТОЛІТТЯ 3

Грина Максимчук

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ ЯК РОЗРОБНИК НОВИХ ПРОГРЕСИВНИХ КОНЦЕПЦІЙ
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА 11

Андрій Комар-Маліновський

ТРАДИЦІЇ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ
ЗАКЛАДЕНІ ПЕТРОМ МОГИЛОЮ 15

Станіслав Мамчур, Валентина Доброчинська

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРИМСЬКОГО ХАНСТВА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ
XVII – XVIII СТОЛІТТЯХ 23

Христина Головата, Валентина Доброчинська

ТРАГІЗМ НАУКОВОЇ ДОЛІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО (1871–1942 РР.) 31

Марта Боярчук

ЛЮДИНА В СВІТОГЛЯДІ Й ІДЕОЛОГІЇ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА
(ІВАНА ОГІЄНКА) 39

Софія Муштук

ЗМІНА СТАТУСУ І ВНУТРІШНІЙ УСТРІЙ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ 47

Вікторія Ішук

ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ ВОЛИНСЬКОГО ВОСВОДСТВА
МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ 52

Руслан Сіромський

«ОБЕРЕГТИ ВІД НЕБАЖАНИХ КОНТАКТІВ»:
ПОВОЄННІ ПОЇЗДКИ ПЕТРА КРАВЧУКА В ЗАХІДНІ ОБЛАСТІ УРСР 65

Богдан Олешко, Віталій Півоварчук

РЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
50-Х – 60-Х РР. 73

Дмитро Малезик

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА ТВОРЧОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РСРВ
1960-ТІ – НА ПОЧАТКУ 1980-Х РР. 79

Максим Залужний

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ БОЛОХІВСЬКОГО ГОРОДИЩА НА ТЕРИТОРІЇ
ЗАМКУ У СТАРОКОСТЯНТИНОВІ 87

РОЗДІЛ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Наталія Плюта, Аліна Корольова

МОНУМЕНТАЛЬНІ КОРАБЕЛЬНІ ПОХОВАННЯ РАНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ
НА ПРИКЛАДІ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ НОРВЕГІЇ 91

Аліна Хведас, Олена Ворон

СХИЗМА 1054 РОКУ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ
ВІДНОСИН СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ 99

Тетяна Печоха, Олена Ворон

ФЕНОМЕН «ПОЛЮВАННЯ НА ВІДЬОМ» ТА ЙОГО ВИЯВИ У
СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ 108

Мар'яна Кобзар, Оксана Ворон

НАУКОВА ПРАКТИКА МІСІОНЕРІВ ОРДЕНУ ЄЗУЇТІВ В АЗІЇ XVI–XVIII СТОЛІТТЯХ . 118

Валентин Константинов

МОЛДАВСКОЕ КНЯЖЕСТВО В НАЧАЛЕ 20-ГОДОВ XVII ВЕКА И ПОСОЛЬСТВО В
ИСТАМБУЛ КШИШТОФА ЗБАРАСКОГО 127

Вячеслав Ціватий

ДИПЛОМАТІЯ, ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І КУЛЬТУРА КОМУНІКАЦІЇ ВРАНЬОМОДЕРНІЙ
ЄВРОПІ: СПЕЦИФІКА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПРОФЕСІЙНІ ПРАКТИКИ ТА
ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ ІТАЛІЇ 137

Світлана Свінцицька, Олена Ворон

РАСОВА СЕГРЕГАЦІЯ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ 149

Андрій Богданович

БОРОТЬБА САМОДЕРЖАВ'Я З ТОЛЬСТВОМ У БІЛОРУСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ У
XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ 161

Боголейша Светлана

ВЛИЯНИЕ ИДЕОЛОГИИ КРАЯ НА РАЗВИТИЕ БЕЛОРУССКОГО И ЛИТОВСКОГО
НАЦИОНАЛЬНЫХ ДВИЖЕНИЙ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА 169

Александр Кукса

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ТЕХНІЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В СТЕНАХ
НАРОДНЫХ УНИВЕРСИТЕТОВ 178

Руслан Постоловський

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СРСР У 1953–1964 РОКАХ 185

Степан Синяк

БУДАПЕШТСЬКИЙ МЕМОРАНДУМ І РОСІЙСЬКА ІНТЕРВЕНЦІЯ В УКРАЇНІ 196

Марина Климко

ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ 203

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Петрик Дмитро

ПРАЦІ РАДЯНОЛОГІВ ЯК ЦІННЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СРСР 209

Роман Михальчук

ГОЛОКОСТ В РІВНОМУ В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ
ІСТОРИОГРАФІЇ: ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕФФРІ БЕРДЗА 217

Оксана Лепеш

МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ ИСТОРИИ С ДРУГИМИ НАУКАМИ КАК
ОСНОВА СОВРЕМЕННЫХ ИСТОРИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ 224

Ольга Северова, Микола Жук

ЕТАПИ ПОШУКУ ГЕНЕАЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ 232

Катерина Попова

ЦІНІСНІ ПОСИЛИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ
У «СИСТЕМІ КООРДИНАТ» ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ 239

Ліннік Юрій

ПРОБЛЕМА ЕВДЕМОНІЗМУ У ФІЛОСОФІЇ 246

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 33

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 0 1.12.2021 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 247/1. Ум. друк. арк. 17,06.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 33. Рівне, 2021. 256 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2021